

1826 SONRASI BUGÜNKÜ BULGARİSTAN COĞRAFYASINDA BEKTAŞI YASAĞI

PROHIBITION OF BEKTASHISM IN TODAY'S
BULGARIAN GEOGRAPHY AFTER 1826

Fahri MADEN*

ABSTRACT

Bektashism is one of the important beliefs and cultural richness of the Balkans. The teaching initiated by Hacı Bektaş Veli (v. 1271) in Anatolia, has found a spreading area in the Balkans in a very wide geography. Already during the Seljuk period, Sarı Saltık and Bektashi belief and culture, which manifested themselves in the region, gained a rapid expansion after the Ottoman advance in Rumelia. Following the Ottoman conquests, Bektashism had large dervish lodges and numerous dervish communities in the vast area of today's Bulgaria. In particular, the Bektashis undertook the spiritual training of the Janissaries, contributing to the process of the newly conquered places become a Turkish homeland. The Bektashis, who united fate with the Janissary guild, faced a serious ban during the abolishment of the guild in 1826. Bektashism could not easily overcome the problems of this long-lasting ban. As a matter of fact, dozens of Bektashi lodges were closed and their properties confiscated in today's geography of Bulgaria, and the tomb area belonging to many Bektashi elders was left to the administration of other sects and the Bektashis faced the danger of being assimilated and destroyed. Large buildings and rich properties, Osman Baba and Ali Baba in Haskoy, Musa Baba, Huseyin Baba and Koc Dodan in Hazergrad in the province of Silistra, Demir Baba lodge in Deliorman district of Hazergrad, Musa Baba in Yenipazar (in Kozluca), Horasani Ali Baba and Tay Hızır Ali Baba

ÖZ

Bektaşilik Balkanların önemli inanç ve kültür zenginliğinden biridir. Anadolu'da Hacı Bektaş Veli (v. 1271)'nin uyandırdığı çerağ Balkanlarda çok geniş bir coğrafyada neşvü nema bulmuştur. Daha Selçuklu döneminde Sarı Saltık ile bölgede kendini gösteren Bektaşî inanç ve kültürü, Osmanlı'nın Rumeli'ye geçişinden sonra hızlı bir yayılma alanına kavuşmuştur. Osmanlı fetihleriyle birlikte Bektaşilik bugünkü Bulgaristan coğrafyasındaki geniş sahada büyük tekkelere ve çok sayıda derviş topluluğuna sahip olmuştur. Özellikle Yeniçerilerin manevi eğitimini üstelenen Bektaşiler, ocakla birlikte fetihlere iştirak ederek yeni fethedilen yerlerin Türk yurdu haline gelmesine katkı sağlamışlardır. Yeniçeri ocağı ile kader birliği eden Bektaşiler, ocağın 1826 yılında kaldırılması sırasında ciddi bir yasak ile karşılaşmışlardır. Bektaşilik uzun yıllar devam eden bu yasağın sıkıntılarını kolay kolay atlatamamıştır. Nitekim bugünkü Bulgaristan coğrafyasında onlarca Bektaşî tekkesi mal varlıklarına el konulup kapatılmış, pek çok Bektaşî büyüğüne ait türbe mahalli diğer tarikatların idaresine terk edilmiş, Bektaşiler adeta asimile edilme ve yok olma tehlikesi ile karşılaşmışlardır. Büyük binalara ve zengin mülklere sahip Hasköy'de Osman Baba ve Ali Baba, Silistre vilayetinde Hazergrad'da Musa Baba, Hüseyin Baba ve Koç Doğan, Hazergrad'ın Deliorman nahiyesinde Demir Baba, Yenipazar'daki (Kozluca'da) Musa Baba, Rusçuk'ta Horasanî Ali Baba, Tay Hızır Ali Baba, Niğbolu'da Ali Koç Baba, Şumnu'da Hafız Baba, Vidin sancağın-

*Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı,
Doç. Dr.
E-posta: fahrimaden@kastamonu.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-8529-9165

Makale Atf Bilgisi: MADEN Fahri, (2022).
1826 Sonrası Bugünkü Bulgaristan Coğrafyasında Bektaşî Yasağı,
Avrasya Etüdleri,

Gönderim Tarihi: 21.05.2021 **Kabul Tarihi:** 16.06.2022

in Ruscuk, Ali Koc Baba in Nigbolu, Hafız Baba in Sumnu, Salahaddin Baba in the banner of Vidin, Akyazili Sultan in Varna, Sari Saltik in Balcik, Mu'min Baba and Turhan Baba in Eski Zagra, Kidemli Baba in Yeni Zagra, Nasuh Baba and Kızane in Eskicuma, Hızır Baba in Köstendi, Hızır Baba and Cafer Baba in Cisr-i Mustafa Pasha the dervish lodges were closed after the prohibition of 1826, their assets were confiscated, and their "baba"s and dervishes were exiled. In the second half of the 19th century, especially during the reign of Sultan Abdülaziz, the Bektashis, who wanted to take back and revive these lodges with the decrease of state pressure on the Bektashis, entered into intensive activity. In this article, the prohibition of Bektashism in 1826 and its reflections on the Bektashi lodges in today's Bulgarian geography will be discussed in the light of first-hand sources, especially archival records.

Keywords: Balkans, Bulgaria, Bektashism, 1826 Prohibition, Bektashi Tomb and Tekke.

da Selahaddin Baba, Varna'da Akyazılı Sultan, Balçık'ta Sarı Saltık, Eski Zağra'da Mü'min Baba ve Turhan Baba, Yeni Zağra'da Kıdemli Baba, Eskicuma'da Nasuh Baba ve Kızana, Köstendil'de Hızır Baba, Cisr-i Mustafa Paşa'da Hızır Baba ve Cafer Baba tekkeleri 1826 yasağının ardından kapatılmış, mal varlıklarına el konulmuş, buralardaki Bektaşî baba ve dervişleri sürgün edilmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısında özellikle Sultan Abdülaziz döneminde Bektaşîlerin üzerlerindeki devlet baskısının azalmasıyla bu tekkeleri geri almak ve yeniden canlandırmak isteyen Bektaşîler, yoğun bir faaliyet içerisine girmişlerdir. Bu makalede başta arşiv kayıtları olmak üzere birinci elden kaynaklar ışığında Bektaşîliğin 1826 yılında yasaklanması ve bu yasağın bugünkü Bulgaristan coğrafyasındaki Bektaşî tekkelerine yansımaları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Bulgaristan, Bektaşîlik, 1826 Yasağı, Bektaşî Türbe ve Tekkeleri.

Giriş

Bektaşilik Türk tarihi boyunca Anadolu'da ortaya çıkan ve zamanla Balkanlarda da yayılan bir tarikattır. Tarikatın Balkanlardaki faaliyetlerine dair şimdiki kadar çok sayıda araştırma yapılmış, akademik makale ve eserler neşredilmiştir. Özellikle Bulgaristan bölgesi üzerine Kiel ve Mikov gibi yabancı araştırmacıların dışında Eyice ve Erdoğan'ın makaleleri bulunmaktadır. Ayrıca son yıllarda Aziz Altı tarafından Balkan Bektaşiliği üzerine doktora tezi hazırlanmıştır. Bulgaristan'da kapsayan bir çalışma tarafımızdan 2010 yılında doktora tezi olarak tamamlanmıştır.¹ Ancak tüm bu çalışmalar Bulgaristan coğrafyasındaki Türk-İslam izleri açısından ciddi bir bilgi birikimi sağlamakla birlikte gün yüzüne çıkarılacak yeni arşiv belgeleri ve kaynaklarla bu bilgilere yenileri eklenmelidir. Osmanlı'nın son döneminde Bulgaristan coğrafyasında sosyal, kültürel ve dini yaşam bakımından, özellikle de bölgedeki Müslüman toplumun durumu hakkında bu makalede ortaya çıkan bilgiler önem arz etmektedir. Makalemizde Bulgaristan coğrafyasında faaliyet gösteren Bektaşi tekkelerinin 1826 yılında tarikatın yasaklanması üzerine durumları arşiv belgeleri ve belirtilen araştırmalar ışığında ele alınmaktadır. Sözü edilen mevcut çalışmaların ortaya koyduğu bulgulara Osmanlı arşivinden ve Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinden elde edilen belgeler ile yeni bilgiler ilave edilmektedir. Böylece Osmanlı 19. yüzyılında Bulgaristan coğrafyasında Bektaşiliğin durumu ve yaşanan gelişmeler ortaya çıkmaktadır. Bu itibarla makalemizin ilgili literatüre temel katkısı Balkanlardaki Osmanlı mirasına, dolayısıyla günümüzde dahi devam eden bölgedeki Alevilik ve Bektaşilik inancının tarihi köklerine ışık tutmasıdır. Bu çerçevede makalemizde Osmanlı 19. yüzyılında Bulgaristan coğrafyasında Bektaşiliğin durumunu, tarikatın yasaklanmasını da göz önünde bulundurarak gözler önüne sermek amaçlanmaktadır.

Bulgaristan bölgesinde Bektaşilik ilk olarak 13. yüzyılda Sarı Saltık tarafından temsil edilmiştir. 1263 yılında Selçuklu Sultan II. İzzeddin Keykavus'un desteğiyle on iki bin kişilik bir Çepni Türkmen kitesiyle Dobruca bölgesine geçen Sarı Saltık Baba Balçık (Balchik)'ta bir tekke kurmuş ve çevrede İslamiyet'i yaymıştır. Osmanlı öncesi gerçekleşen bu fütuhat Osmanlı döneminde devam etmiştir. Hacı Bektaş Veli'nin Sulucakaraöyük'te kurduğu tekke ve yaktığı çerağ, yetiştirdiği halifeler eliyle Rumeli'ye taşınmıştır. Rumeli'de gerçekleşen Osmanlı fetihlerine birer gazi derviş olarak katılan Horasan erenleri, Bektaşi zümreler bugünkü Bulgaristan coğrafyasında kendi adlarıyla anılan çok sayıda tekkeyi faaliyete geçir-

¹ Fahri Maden, *Bektaşi Tekkelerinin Kapatılması (1826) ve Bektaşiliğin Yasaklı Yılları*, Ankara 2013.

mişlerdir. Güney Bulgaristan'da Hasköy çevresinde Cısr-i Mustafa Paşa, Harmanlı ve Uzuncaabad (Uzunova) bölgesi Bektaşîliğin yoğunlaştığı ve dikkatimizi çeken ilk yerleşim birimleridir. Osmanlı'da 1361'de Edirne'nin alınmasından sonra köy olarak kurulan Uzuncaabad (Uzunova) yol güzergâhı üzerinde yer aldığından zamanla hızlı şekilde şehre dönüştü. Özellikle efsanevi bir kişilik olan Otman Baba bu bölgede Bektaşî kültürünün önemli bir temsilcisidir. Bektaşîlik zamanla bu bölgeden kuzeye ve batıya doğru yayılma göstermiştir. Nitekim Eski ve Yeni Zağra (Nova ve Stara Zagora), Kızanlık (Kazanlak)², Tırnova (Tarnovo)³ bölgelerinde Bektaşî tekkeleri bir bir açılarak Orta Bulgaristan'da Meriç nehrinin kolları boyunca uzanmıştır. Bektaşîler bu münbit ve verimli arazilerde yerleşmişler, tarım ve hayvancılık başta olmak üzere çeşitli zirai faaliyetler içerisinde bulunmuşlardır.

Bulgaristan'ın kuzeyine doğru gidildikçe Bektaşî tekkelerinin faaliyet alanlarında genişleme ve tekke sayısında ciddi bir artış dikkat çekmektedir. XVII. yüzyılda bölgeyi dolaşan Evliya Çelebi sınırlı sayıda tekke ismi verirken XIX. yüzyıl başlarında bu sayı kayda değer bir şekilde artmıştır. Varna ve Balçık'tan başlayarak doğudan batıya doğru Yenipazar (Novi Pazar), Şumnu (Shumen) ve Hazergrad (Razgrad) boyunca uzanan tekkeler daha kuzeyde Rusçuk (Ruse), Deliorman, Tutrakan ve Silistre'ye ulaşmakta ve yoğunlaşmaktadır. Kuzeyden batı istikametinde ilerledikçe Niğbolu (Nikopol), Plevne (Pleven)⁴ ve Vidin Bektaşîliğin yayıldığı bir diğer alanlardır. Nihayet Bektaşîliğin bugünkü Bulgaristan sınırları içerisinde yayıldığı alan ülkenin güney batısında Köstendil (Dupnitsa)'de son bulmaktadır.

Bulgaristan üzerinde Osmanlı egemenliği 1361-1362 yıllarında Edirne çevresinin alınmasından sonra Hasköy ve Eski Zağra bölgesine akınlar düzenlenmesiyle başlamıştır. Böylece XIV. yüzyılın sonlarına doğru bölgede cami, mescit ve tekkelerin açılması süreci hızlanmıştır. Niğbolu (Nikopol)'da adına tekke inşa edilen, Koyun Baba tarafından Vidin bölgesine gönderilen (Kızıldeli Sultan'ın oğlu

² Akçakızanlık kazasındaki Baba Bektaşî Zaviyesi ile ilgili tek kayıt 14 Nisan 1798 tarihli olup Seyyid Hüseyin'in zaviyedar atanmasıyla ilgilidir. BOA, C.EV, 26749/529; Ayşe Değerli-Yusuf Küçükdağ, "Vesâik-i Bektaşîyân'da Yer Almayan Rumeli'deki Bektaşî Yapıları (1826-1400)", *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, Sayı 13, Ankara 2017, s.110; Ayrıca Kızanlık'a bağlı Hasanbaba köyünde Hasan Baba isminde bir tekke daha zikredilmektedir. Ayşe Değerli-Yusuf Küçükdağ, a.g.m, s.108.

³ Rusçuk ile Silistre arasında Mustafa Baba tekkesi ile Tırnova'da yeni açılan bir tekke olduğu, ancak Balkan savaşlarından önce tahrip edildiği tespit edilmektedir (Frederick William Hasluck, *Bektâşîlik Tedkikleri*, trc. Râgıb Hulûsi, İstanbul 1928, s.26). Bununla birlikte Bektaşîliğin yasaklandığı ilk yıllarda 1833 yılında Takvim-i Vekâyî'de çıkan Tırnova'da hortlayan ve vampirlik yapan iki Yeniçeriyle ilgili haber Yeniçeriler ve Bektaşîler aleyhine propagandanın yapıldığını göstermektedir. Takvim-i Vekâyî'nin 6 Ağustos 1833 tarihli sayısında Tırnova'da cadılık vakası diye bir haber veriliyordu. Haberde Abdi Alemdar ve Ali Alemdar isimli iki yeniçerinin mezarlarının açıldığı, bunların saç, sakal ve tırnaklarının uzadığı, geceleri dirilip vampirlik yaptıklarının anlaşıldığı bildiriliyordu. Takvim-i Vekâyî, nr.6 ,68 Ağustos 1833.

⁴ XVII. yüzyıl ile XVIII. yüzyıl ortalarına kadar faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olduğumuz Plevne'deki Baykuş Baba Zaviyesi hakkında daha fazla bilgi yoktur. Aziz Altı, *Balkanlarda Bektaşîlik (XVII-XVIII. Yüzyıllar)*, Ankara 2019, ss.149-148.

olduğu da kabul edilmektedir) Ali Koç Baba, Yıldırım Bayezid'in 1395'te şehri fethi sırasında Türk ordusunda akıncı beyi olarak görev almış ve savaş sırasında şehit olmuştur. Türbesi yanında zamanla tekke kurulmuş, Fatih Sultan Mehmet tarafından dervişlere araziler bağışlanmıştır.⁵

Bugünkü Bulgaristan coğrafyasındaki Osmanlı idaresi çok kısa zamanda Edirne'den Niğbolu'ya ulaşmıştır. Osmanlı'nın bölgeyi iskân ve şenlendirme politikası çerçevesinde tekkeler arazi ve sair mülkler vakfedilerek desteklenmiştir. Yeni Zağra'daki Kıdemli (Kademli) Baba Tekkesi ise Çelebi Mehmet (I. Mehmet) döneminde faaliyete geçirilmiştir. Aynı dönemde Orta ve Yukarı Bulgaristan'da Kızana ve Akyazılı Sultan'ın da faaliyette olduğu bilinmektedir. XV. yüzyıl başlarında Hasköy çevresinde ise bu defa Otman Baba faaliyet göstermiş ve adına tekkeler açılmıştır. Bulgaristan bölgesinde özellikle Fatih Sultan Mehmet döneminde ve Bektaşiliğin teşkilatlı bir yapıya kavuşmasına katkılar sağlayan II. Bayezid döneminde Köstendil Dubniçe (Dupnitsa)'de Hızır Baba, Eski Zağra'da Mü'min Baba ve Yenipazar (Novi Pazar) Kozluca köyünde Musa Baba tekkeleri açılmaya devam etmiştir. II. Bayezid Musa Baba Tekkesi dervişlerini tüm vergilerden muaf tutmuştur. Böylece XVI. yüzyıla gelindiğinde Güney ve Orta Bulgaristan bölgelerinden sonra Bektaşi yayılması giderek Kuzey Bulgaristan'a ulaşmıştır. Kanuni döneminde bölgede dervişleriyle beraber Akyazılı Sultan'ın nefes evladı olduğu rivayet edilen Demir Baba⁶ seferlere katılmış (1539 Budin'in fethinde), ülkenin kuzeydoğusunda Deliorman bölgesinde Demir Baba adıyla bir tekke kurulmuştur. Ayrıca Varna-Balçık arasında Akyazılı, Eskicuma'da Kızana, Şumnu'da Hafız Baba ve Yolkulu (Yunkulu) Dede, Rusçuk'ta Tay Hızır Ali Baba (Kanuni Sultan Süleyman tarafından), Hazergrad'da Hüseyin Baba (1533'ten biraz önce) ve Burhan Dede tekkeleri XVI. yüzyıla kadar geri gitmektedir.⁷

Osmanlı arşiv kayıtları ve Evliya Çelebi'nin verdiği bilgiler XVII-XIX. yüzyıl arasında bugünkü Bulgaristan coğrafyasında toplam elli civarı farklı Bektaşi tekkesinin isimlerine ulaşmamıza olanak sağlamaktadır. Evliya Çelebi'nin verdiği Pravadi (Provadiya)'de isimsiz (muhtemelen Sarı Saltık⁸), Mankaliye'de Muhar-

⁵ Altı, a.g.e, ss.156-155.

⁶ Demir Baba bilek gücü kuvvetli, ünlü bir pehlivandır. Bu sebeple "Pehlivan Baba" adıyla da anılmıştır. Bu özelliğiyle tüm Balkanlarda tanınmıştır. Onun yoğun olarak faaliyet gösterdiği Deliorman bölgesi Osmanlı güreşçilik tarihinde de yer etmiştir. Yörede çok sayıda meşhur pehlivan yetişmiştir. Altı, a.g.e, s.148, 146.

⁷ Altı, a.g.e, ss.170, 151, 147-145, 137-135; Ayşe Değerli-Yusuf Küçükdağ, a.g.m, s.118.

⁸ Evliya Çelebi, Dobruca bölgesinde Pravadi'de görenleri hayran bırakan, bağlar ve bahçeler içinde bir Bektaşi tekkesi bulunduğunu; ancak Sultan I. Ahmet zamanında Vezir Nazif Paşa tarafından yıkıldığını, kalıntılarının halen görülebildiğini bildirmiştir (Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, C. III, haz. Kahraman-Doğlu, İstanbul 1999, s.177).

rem Baba Sultan, Yeni Zağra'da Abdullah Dede, Eski Zağra'da Tohum Baba gibi isimlere devam eden dönemlerde herhangi bir kayıta rastlanılmamasından ihtiyatlı yaklaşmak gerekmektedir. Netice itibarıyla Bektaşiler Bulgaristan'ın daha çok kuzey kısımlarında etkili olmuşlar⁹, Sofya ve çevresinde herhangi bir etkileri olmamıştır. Özellikle 1826 yılında tarikatın yasaklanması ve tekkelerin kapatılıp mal varlıklarına el konulması sırasında tutulan kayıtlar ülkede tarikatın ekonomik gücünü de belirlememize bir nebze yardımcı olmaktadır. Tekkeler içerisinde zamanla zengin mülklere sahip olanlar olduğu gibi küçük bir inanç merkezi, hatta türbe mahallinde ibaret kalanlar da tespit edilmektedir. Bugünkü Bulgaristan coğrafyasında faaliyet göstermiş bu elli civarı Bektaşî tekkesinin her birinin tarihi seyri ayrı birer monografik çalışmaların konusudur. Keza bir kısmı üzerinde akademik ve bilimsel çalışmalar yapılmıştır. Bizim bu makalede ele aldığımız husus tekkelerin tüm tarihi süreçlerinden ziyade 1826 Bektaşî yasağının Bulgaristan'daki Bektaşî tekkeleri üzerinde nasıl uygulandığı ve yasağın yansımalarıdır.

1826'da Bektaşîliğin Yasaklanması ve Memurlar Tayini

15 Haziran 1826 tarihinde Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması kararı alan Osmanlı devlet yönetimi onlarla bağı olan bütün kurum ve kişileri de yasaklamıştır. Doğal olarak bu durumdan Bektaşiler de etkilenmişlerdir. Keza ocağın manevi eğitimi ve terbiyesi Bektaşîliğe bırakılmıştı. 8 Temmuz 1826'da padişah II. Mahmut'un emriyle toplanan meşveret meclisi tüm Bektaşî tekkelerinin kapatılıp mal varlıklarına el konulması, Bektaşîlerin itikadi olarak sorgulanması ve problemleri görülenlerin ulemanın bol olduğu yerlere sürgün edilmesi kararı almıştır. Bu karardan iki sonra yayınlanan ve Bektaşîliği yasaklayan padişah fermanı tüm vilayetlere gönderilmiş, Bektaşî tekkelerinin kapatılmasına İstanbul'dan başlanmıştır. Ayrıca Bektaşî tekkelerinin ve içlerindeki dervişlerin hallerinin araştırılması, haklarında ne gerekiyorsa uygulanması amacıyla güvenilir ve dindar memurlar tayini kararlaştırılmıştır.¹⁰

Rumeli halkının çoğunun Bektaşî meşrep olduğunu¹¹ düşünen merkezî yönetim buradaki Bektaşî tekkelerinin kapatılması ve korulara el konulması için ilk

⁹ Bedri Noyan Bulgaristan'ın en kuzey kısmında Rusçuk ilinin Tutakan (Totakan) ilçesinde Denizler köyünde Deniz Ali Baba ve Yahya Bey isimlerinde tekkeler açıldığını, Deniz Ali Baba'nın Hacı Bektaş Veli'nin halifelerinden olduğunu, Deniz Ali Baba Tekkesi'nde son postnişin olarak Haydarî mahlasıyla şiirler yazan Haydar Cemil Baba'nın görev yaptığını, evlatlarından birçoğunun Nazilli'ye göç ettiklerini haber vermektedir. Bedri Noyan, *Bütün Yönleriyle Bektaşîlik ve Alevîlik*, C. V, Ankara 349, 2002.

¹⁰ Hafız Hızır İlyas, *Letaf-i Enderun (Tarih-i Enderun)*, çev. Cahit Kayra, İstanbul 1987, s.286.

¹¹ BOA, Ayniyat Defteri, nr. 326, s. 11.

olarak Mirahur-ı evvel Hacı Ali Bey'i tayin etmiştir.¹² Ancak Yeniçeriliğin kaldırılmasında Bosna'da problemlerin yaşanması üzerine Ali Bey oraya gönderilince Bektaşîlik meselesine Mektub-i sabık Arif Bey ile müderrislerden eski sadrazam müfettişi Pirlepeli Ahmed Efendi¹³ tayin edilmiştir. Bununla birlikte Hacı Ali Bey'in Bektaşî tekkeleri için Rumeli'ye memuriyetinin İstanbul'da duyulmasından dolayı tekrar görev değişikliği yapılmıştır. Arif Bey ve Pirlepeli Ahmet Efendi Bosna'ya, Hacı Ali Bey ise Bektaşî tekkelerini kapatmak vazifesiyle Edirne'ye gönderilmiştir. Ayrıca Hacı Ali Bey'in emrine Şeyhülislam'ın seçtiği müderrislerden Adanalı Seyyid Ali Remzi Efendi bilirkişi olarak atanmıştır.¹⁴

Ayrıca eyalet ve sancak yöneticilerinden bu memurların maiyetlerine yardımcı memurlar atanması istenmiştir.¹⁵ Keza, bu memurların gittikleri bölgeyi yerel yöneticiler kadar tanımaları mümkün değildi. Bu emre uygun olarak taşra idarecileri tekkeleri kapatmakla görevli memurlara eşlik etmek ve yardımcı olmak için adamlar göndermişlerdi. Mesela, Manastır kaymakamı İbrahim Bey, tekkelere memur edilen Hacı Ali Bey'in Paşa sancağı Cumapazarı ve Eğribucak çevresindeki kazalara ulaşması sırasında emrine adamlar göndermiştir.¹⁶ Tekkelerin kapatılması ve mal varlıklarına el konulması konusunda tekke başına görevlendirilenler de olmuştur. Eski Zağra'daki Mü'min Baba tekkesi için Tophane-i Âmire Nâzırı diğer Hacı Ali Bey görevlendirilmiştir.¹⁷

1826 Yasağının Bulgaristan'daki Bektaşîlere Etkisi

Görüldüğü üzere Rumeli'de Bektaşî tekkelerinin kapatılması için başta Mirahur-ı Evvel Hacı Ali Bey olmak üzere çok sayıda görevli memur tayin edilmiş, böylece Edirne'den başlayarak Vidin'e kadar diğer bölgelerde olduğu gibi Bulgaristan coğrafyasındaki Bektaşî tekkeleri de birer birer kapatılmıştır. Zikredildiği gibi Bulgaristan bölgesinde de tekkelerin kapatılması ve müsader edilmesi hususunda Hacı Ali Bey'in ismi ön plana çıkmaktadır. Öncelikle o dönemde İstanbul'a daha yakın durumda olan Çirmen ve Paşa sancaklarının kapsadığı alanda yer alan tekkeler, ardından daha uzak bölgelerdeki (Orta ve Kuzey Bulgaristan) tekkeler kapatılmıştır. 1827 Ağustos'u itibarıyla Bektaşîlerin çok yoğun olduğu Paşa sancağına ulaşan Hacı Ali Bey, Paşa sancağı ve kazalarında bulunan Bektaşî tekkelerini

¹² BOA, MAD, 9772, s.37; BOA, C.EV, 21839/431; BOA, Ayniyat Defteri, nr. 325, s.82.

¹³ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C. I, haz. Nuri Akbayar, İstanbul 1996, s.169.

¹⁴ BOA, HAT, 17386/290; BOA, HAT, -17438/293C; BOA, C.ADL, 1734/29; BOA, Ayniyat Defteri, nr. 326, s.11; BOA, Ayniyat Defteri, nr. 207, s.32; BOA, MAD, 9772, s.142; Esad Efendi, *Üss-i Zafer*, İstanbul 1243, s.213-212.

¹⁵ *Kütahya Şer'iye Sicili*, nr. 14, Hüküm 424.

¹⁶ BOA, HAT, -17438/293C.

¹⁷ BOA, C.EV, 21839/431.

tahrir ile emval ve eşyalarını, arazi, çiftlik, bağ, bahçe, zahire ve hayvanlarını zapt etmiştir.¹⁸

Yasağın uygulanışı kabaca görevli memurun ilgili tekkeye ulaşip buradaki Bektaşîleri derdest ettikten sonra şeyh ve dervişleri makarr-ı ulema beldelere¹⁹ sürgüne yollaması ve ardından tekke mallarının sayım ve dökümü yapılarak müsadere edilmesi şeklindeydi. Rumeli'deki tekkelerden Anadolu'nun muhtelif yerlerine sürgünler olmuştur. Mirahur-ı evvel Ali Bey Hasköy'deki Osman Baba ve Ali Baba tekkeleri ile diğer kazalardaki zaviyelerden on yedi Bektaşî dervişini Çirmen'e yollamıştı. Bu on yedi Bektaşî'nin Edirne'den Tekfurdağı iskelesine, oradan da Bursa'ya gitmek üzere Mudanya iskelesine gönderilmeleri Çirmen mutasarrıfı Esad Paşa'ya bildirilmiş, Bursa'ya vardıklarında ise ikişer üçer münasip kazalara gönderilmeleri emredilmişti.²⁰ Yol masraflarının devlet tarafından karşılandığı bu on yedi Bektaşî'nin uzak yere gönderilmemek istendiği, bu sebeple Bursa'ya sürgün edildiği anlaşılmaktadır.²¹ Yine Ali Bey'in memuriyetiyle Eski Zağra ve çevre kazalardaki tekkelerden iki Bektaşî Çirmen'e gönderilmiş, bunların da öncekiler gibi Bursa'nın ilmiye mensuplarının yoğun olduğu kazalarından birinde ikamet ettirilmeleri istenmiştir.²²

Bu sürgün hadiseleri Bektaşî yasağının Bulgaristan coğrafyasında ilk olarak Hasköy ve çevresinde uygulamaya konulduğuna işaret etmektedir. Edirne'den hareket eden devlet görevlileri Cisir-i Mustafa Paşa nahiyesindeki Hızır Baba zaviyesinin emlak, arazi ve hayvanlarını zapt etmişler²³, verilen emir gereği elde edilen hasılat Hızır Baba'nın nahiyedeki üç adet camisine sarf etmişlerdi.²⁴ Aynı nahiyedeki Cafer Baba tekkesinin ise bir türbeden ibaret kaldığı görülüp bu hali üzere bırakılmıştı.²⁵ Daha sonra Harmanlı'daki Otman Baba Tekkesine sıra gelmiş, bu tekke de kapatılmıştır.

¹⁸ BOA, HAT, 17438/293; BOA, HAT, -17438/293C.

¹⁹ Sürgünlerin yapıldığı bölgeler genel olarak "ilmiye mensuplarının yoğun olduğu yerler (makarr-ı ulema)" olarak ifade edilmiştir. Bunlar Bursa, Kayseri, Hadim, Amasya, Bayındır, Güzelhisar, Konya, Manisa, Kütahya, Tire ve Birgi'dir. Sürgünler genelde itikad yoklamasının ardından bir çavuş mübaşeretinde gerçekleşmiş, bazen sürgün güzergâhında bulunan yetkililer sürgünlerin sorunsuz gerçekleşmesi için uyarılmışlardır. Ayrıca sürgünleri istenen Bektaşîlerin yerlerine ulaşip ulaşmadıkları gibi bir takım konularda naib ve müftü gibi yerel idarecilere sorumluluk yüklenmişti. HAT, -25094/512G; BOA, C.DH, 6218/125; BOA, C.ADL, 2002/33; *Kayseri Şer'iye Sicili*, nr. 193, s.99; *Bursa Şer'iye Sicili*, nr. B558/317-, v.18b-19a; *Amasya Şer'iye Sicili*, nr. 72, s.82; *Manisa Şer'iye Sicili*, nr. 262, s.81.

²⁰ BOA, Ayniyat Defteri, nr.14, s.186.

²¹ Rumeli'den sürgün edilen bu on yedi Bektaşî 2 Mayıs 1827 tarihinde Bursa'nın İnegöl kazasına ulaşmışlardır. BOA, Ayniyat Defteri, nr.207, s.53.

²² BOA, Ayniyat Defteri, nr.14, s.234.

²³ BOA, HAT, -17515/294A; BOA, MAD, 9771, s.8.

²⁴ BOA, MAD, 9771, s.8.

²⁵ BOA, MAD, 9771, s.8.

Bu şekilde sırayla tekkeleri dolaşan görevli memurlar, Hasköy'deki Osman Baba ve Ali Baba tekkelerini de kapatarak içlerinden Bektaşiler çıkarıp sürgüne yollamışlardı. Yukarıda da belirtildiği gibi Osman Baba Zaviyesi kapatılırken 17 Bektaşî dervişi buradan Bursa'ya sürgün edilmiştir.²⁶ Kapatılma sırasında Osman Baba Tekkesinin ve Ali Baba Tekkesinin emlakı müsadere edilmiştir. Osman Baba Tekkesinin müsadere edilen küçük ve büyükbaş hayvanları 72.860 kuruşa satılırken, emlakının büyük bir kısmı kaza müftüsü Seyyid Ali Vehbi Efendi tarafından 10.500 kuruşa satın alınmış, kalan emlak ise Ali Baba Tekkesi emlakı ile birlikte iltizama verilmiştir.²⁷ Bununla birlikte Osman Baba'nın türbesi ve tekkeye bağlı Malkoç Bey'in bina ettiği cami Bektaşîlerin elinden alınarak buraların imam, hatip ve türbedarlık vazifeleri Bektaşî olmayan bir kişinin yönetimine bırakılmıştır.²⁸ Ayrıca Hasköy'deki Osman Baba tekkesinin 1826 sonrası sıbyan mektebi olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Tekkeden Bektaşîler çıkarıldığı gibi az belirtildiği üzere buraya bağlı olarak Malkoç Bey tarafından yaptırılan camide imam ve hatiplik yapan Bektaşî Sadullah ibn Said Halife görevinden uzaklaştırılmıştır. Mektebe çevrilen tekkede ilim tahsil ettirmek, Osman Baba tekkesinin türbedarlığını yürütmek, adı geçen camide imam ve hatiplik yapmak üzere Cafer Halife tayin edilmiştir.²⁹

Hasköy'den sonra sıra Eski ve Yeni Zağra'daki tekkelere gelmişti. Sonra daha kuzeye ve batıya doğru yasak yayılmıştı. Eski Zağra'daki Mü'min Baba Tekkesi'nin durumu diğerlerinden çok farklıydı. Bu tekkenin 8 Kasım 1828 tarihi itibarıyla Bektaşî tekkelerini yıkmaya görevli Hacı Ali Bey tarafından yıktırılıp zapt edilen emlak, hayvan ve eşyaları satılarak elde edilen gelirin yeni kurulan Asakir-i Mansure ordusunun masraflarına harcanmak üzere hazineye aktarılması işlemi gerçekleştirilmiştir.³⁰ Hatta bu tekkenin eşya ve emlakı yine aynı kazada bulunan ve bu sırada kapatılan Veli Baba tekkesinin emlakı ile birlikte kaza ayanı Müderris Hacı Farsî'ye satılmıştır.³¹ Ancak daha sonra buranın ilim talebesinin sakin olduğu, tekkenin satılan mallarının Eski Zağra kazasında Mü'min Baba tarafından yaptırılan caminin vakfına ait olduğu, vakıf gelirlerinin bu cami ile

²⁶ BEO, Ayniyat Defteri, nr.14, s. 186.

²⁷ BOA, MAD, 9775, s.86; BOA, MAD, 9773, s.283; BOA, MAD, 9774, ss.196-193, 187, 101, 94; BOA, MAD, 9732, ss.,88 100-99; BOA, MAD, 8248, ss.22, 13-11.

²⁸ BOA, MAD, 9732, ss.28, 76; BOA, MAD, 9771, ss.107, 42; BOA, Ayniyat Defteri, nr.207, s.52.

²⁹ Kendisine bu hizmetlerin görülmesi için tekkenin vakıf hasılatından senelik 1.025 kilogram (40 kile) buğday ile 180 kuruş para ayrıldı. Bunun üzerine Cafer Halife bir an olsun başka şeylerle meşgul olmadan vazifelerini yerine getirme taahhüdünde bulunmuştur. BOA, MAD, 9732, s.76.

³⁰ BOA, MAD, 9771, s.21; BOA, MAD, 9766, s.416; BOA, C.EV, 21839/431.

³¹ BOA, MAD, 9773, s.54; BOA, MAD, 9732, ss.216, 131, 14, 5; BOA, MAD, 9766, s.416.

tekke misafirhanesinde ilim tahsil edenlere ve tekkeye gelip gidenlere (ayende ve revendeye) yemek vermek için tahsis edildiği anlaşılıp, tekke mallarından elde edilen 35.000 guruş tekke şeyhi Hüseyin Halife'ye bırakıldı. Böylece tekke Bektaşîdir denilerek tamamen kapatılmaktan kurtulmuş oldu. Bu arada Hacı Farsî'nin Mü'min Baba tekkesi için masraf yaptığı tespit olunarak, bu masrafın Şeyh Hüseyin Halife'den tahsil edilmesi emredildi.³² Bununla birlikte 1829 yılında Mü'min Baba tekkesinin emlak ve arazisi Mü'min Baba'nın inşa ettirdiği camiye harcanmak kaydıyla Babüssaade Ağası nezaretinde bulunan vakfa bırakıldı. Ayrıca bu vakfın gelirinden hasılat ayrılıp, tekke binasının ilim talebeleri için misafirhane olarak kullanılması ve Ehl-i Sünnet kimseler idaresine aktarılması istenmiştir.³³

Yeni Zağra kazasına 15 km uzaklıkta Tekke Mahallesi Grafıtovo köyündeki Kıdemli Baba Tekkesi 7 köy vakfedilerek Çelebi Mehmet döneminde inşa edilmişti. 1667 yılında IV. Mehmet'in bölgede ava çıktığı dönemlerde tekkeyi ziyaret eden Evliya Çelebi, Kıdemli Baba'yı Hacı Bektaş Veli ile Horasan'dan gelmiş göstermiştir. Bununla birlikte uzun yıllar Bektaşî tekkesi olarak faaliyet gösteren tekkede 1758 yılında ilginç bir postnişin değişimi yaşanmıştır. Bu tarihte Bektaşî Derviş Mehmet'in vefatı üzerine postnişinliğe Zağra kadısı Mehmet Emin Efendi tarafından Nakşi Mehmet'in oğlu Süleyman Halife önerilmiştir. Hacı Bektaş Veli Âsitanesi seccadenişin Feyzullah Efendi'nin de bu öneriyi onaylaması üzerine Süleyman Halife'nin ataması yapılmıştır.³⁴ Böyle bir atama yapılmasına rağmen 1826 yılında tekke kapatılıp yıkılmaktan kurtulamamıştır. Yıkıtılan tekkenin enkazı ise ahalinin isteği üzerine kazadaki harap camilerin tamirine sarf edilmiştir.³⁵ Tekkenin ilgası sırasında arazisi ve gıda maddeleri müsadere edilmiştir. Diğer Rumeli tekkelerinin erzak ve hububatlarıyla birlikte Kıdemli Baba Tekkesinin emlakı ve müsadere edilen gıda maddeleri satılarak elde edilen gelir mukataat hazinesine teslim edildi.³⁶

Eskicuma kazasındaki Nasuh Baba ve Kızana Tekkeleri de yasaktan nasibini almışlardır. Nasuh Baba tekkesinin ise 110 dönüm tarla ve korusunun gelirleri kaza uleması ve ileri gelenlerinin ricası üzerine burada bulunan ve herhangi bir geliri bulunmayan Salih Alemdar Camii'ne tahsis edildi.³⁷ Diğerleriyle aynı akıbeti

³² BOA, MAD, 9773, s.54; BOA, MAD, 9732, s.14.

³³ BOA, MAD, 9771, s.22; Tekkenin vakf olarak hizmet vermeye devam ettiği görülmektedir. 1834'te buradaki mescide vakıf gelirinden günlük üç akçe maaş ile Mehmet Efendi imam ve müezzin olarak atanmıştır. 1850 yılında ise bu göreve kendisinin vefatıyla oğlu Hüseyin Halife getirilmiştir. BOA, C.EV, 7332/147.

³⁴ Altı, a.g.e, ss.121-120.

³⁵ BOA, MAD, 9772, s.35; BOA, MAD, 9766, s.416.

³⁶ BOA, MAD, 9771, ss.174,168,43,42,21.

³⁷ BOA, MAD, 9772, ss.263-262.

paylaşan Kızana Tekkesi uzun yıllar atıl bir vaziyette kaldıktan sonra 1860 yılında Çukurovalı Hacı Hafız tarafından eski hali üzere yeniden yaptırılmış, tekkeye adını veren Kızana (Sultan Ana) köyü halkı Bektaşiliğe bağlanmıştır.³⁸ Bugün içinde sadece türbesi bulunan tekke, günümüzde bir adak merkezi konumundadır.

Şumnu Bektaşiliğin yaygın olduğu bir başka yerleşim birimi idi. Bektaşi yasağından önce 1805 tarihinde Şumnu'da Bektaşi tarikatından Hacı Melek'in postnişin olduğu Hafız Baba Tekkesi'nde yeni olarak cami-i şerif, medrese odaları, çeşme ve havuz inşa edilmiş, zikredilen medrese odalarında dervişler ve kaza ahalisinin İslamiyet akidesini tashih ve öğrenmek için inşa olunan cami ve medreseye bir müderris ve bir imam tayini ile yeterli miktarda gelir tahsis edilmesi istenmişti.³⁹ 1826'da Hafız Baba Tekkesi de kapatılıp yıktırıldı. Geride sadece türbe mahalli ve cami bırakıldı.

Yenipazar kazasının Kozluca köyündeki Musa Baba tekkesi de türbe ve camii mahalli bırakılarak yıktırıldı. Tekke bir meydan odası, 10 hane, bir ahır, bir mutfak, üç ambar, bir türbe, bir cami yeri ve taş bir çeşmeden meydana geliyordu. Günümüze türbe ile çeşme kalmıştır. Hakkında ulaşılabilen ilk belge 1785 tarihli olup bu, Abdi Baba'nın vefatıyla boş kalan zaviyedarlığa Seyyid Mehmet'in görevlendirilmesi hakkındadır. Burası 1826'da kapatıldığında eşya, emlak ve hayvan varlıkları açısından zengin tekkelerdendi. Arazi mevcudu, değirmenleri, hayvan ve yiyecekler devlet tarafından müsadere edildi. Senelik gelirlerinden 125 kuruşu kaza merkezinde bulunan mektebin hocalarına ayrılıp⁴⁰, gerisi satılmıştır. Bu tekke ancak 1890'larda tekrar faaliyete geçirilmiştir.⁴¹

Bektaşi tekkelerinin kapatmaya memur olan görevliler Varna-Balçık arasındaki Akyazılı Sultan Tekkesine de ulaşmışlardır. Bu tekke de kapatılıp kısmen yıktırılmıştır. Ayrıca bu tekke için bir başka talihsizlik 1828-1829 Osmanlı-Rus savaşı sırasında yaşanmıştır. Ayakta kalabilen tekke binaları bu defa Rus ordusu tarafından yakılarak tamamen yok edilip sadece türbe mahalli varlığını devam ettirebilmiştir.⁴² Böylece peşi peşine iki yıkımı birden yaşamıştır. Bu felaket yıllarını atlatan Akyazılı Sultan Tekkesi'nin tekrar canlandırıldığı tespit edilmektedir. 1872 yılında tekkeyi ziyaret eden Felix Kanitz çok büyük bir binaya

³⁸ BOA, EV.MH, 89/152; Machiel Kiel, "Sanı Saltık ve Erken Bektaşilik Üzerine Notlar", çev. Fikret Elpe, *Türk Dünyası Araştırmaları*, C. II, Sayı 9, İstanbul, Aralık 1980, s.7; Hüseyin Memişoğlu, "Bulgaristan'da Türk Kültür ve Sanat Eserleri", *Vakıflar Dergisi*, Sayı 23, Ankara 1994, s.314; Lyubomir Mikov, *Bulgaristan'da Alevi Bektaşi Kültürü*, çev. Orlin Sabev, İstanbul 2008, s.103.

³⁹ BOA, HAT, 12435/223.

⁴⁰ BOA, MAD, 9771, s.13; BOA, MAD, 9774, s.46; BOA, MAD, 9774, s.46.

⁴¹ BOA, EV.MH, 47/1700; Ayşe Değerli-Yusuf Küçükdağ, a.g.m, s.125.

⁴² Semavi Eyice, "Varna ile Balçık Arasında Akyazılı Sultan Tekkesi", *Bellekten*, C. XXXI, Sayı 124, Ankara, Ekim 1967, s.573.

sahip olan tekkede Kadirî tarikatından Hafız Halil Baba'nın şeyh bulunduğunu, ayrıca burada 18 dervişle birlikte 8 adet de misafir gördüğünü nakletmektedir.⁴³ Kanitz'in sözünü ettiği Şeyh Halil Baba, 1858 yılında buraya türbedar tayin edilmiş, kendisine hürmet edilmesi istenmiştir.⁴⁴ Bu dönemde tekkenin geniş arazi ve çiftliği olup Çerkez muhacirlerinin burada iskân edilmeleri söz konusu olmuştur. Ancak bu muhacirlerin tekke arazisine ve vakfına zarar vermeleri üzerine başka bir yere nakledilmeleri gündeme gelmiştir. Ancak bu mümkün olmadığından aynı bölgede bir Çerkez köyü ihdas edilmiştir.⁴⁵ 1867 yılında ise Akyazılı tekkesine bağlı, harap bir durumda olan beş göz değirmenin tamiri yaptırılmışsa da⁴⁶, 1883 yılında tekkeye gelen Constantin Jirecek harabe halinde bulunan Akyazılı Sultan tekkesinde yalnızca bir dervişle karşılaşmıştır.⁴⁷ Ardından 1887 yılında tekkenin eşya ve emlakı Bulgar hükümeti tarafından satılmıştır.⁴⁸ Jirecek'in harap olduğunu naklettiği Akyazılı türbesi 1899 yılında tamir ettirilmiştir.⁴⁹

Bölgenin en eski geçmişine sahip olan Balçık'taki Sarı Saltık Tekkesi de 1826 yılında yıktırılmış⁵⁰, uzun yıllar yıkık halde kalmış, ancak daha sonra türbe mahalliyle faaliyetlerini sürdürmüştür.⁵¹ 1874 yılında, tekkenin yıktırılmasından yaklaşık yarım asır sonra tekkenin arazilerinin durumu hakkında bir araştırma yapılması istenmiştir. Varna'nın Balçık kazasında yıkılmış bir halde bulunan Sarı Saltık Tekkesi'ne bağlı arazinin kırk beş senedir Maliye Hazinesi'ne ait olduğu, öşür hasılatının da hazine tarafından zapt edildiği belirtilerek, tekkenin mevcut ve mamur olup olmadığının araştırılması istenmiştir (9 Mayıs 1874).⁵²

Hazergrad (Razgrad) kazasının Çukurkişla-yı Kebir köyünde bulunan Burhan Dede Zaviyesi de 1826'da kapatılmıştır. Ancak bu tekkenin kapatılmadan hemen önce Pirevi tarafından arz edilerek tekke postnişinliğine getirilen Ömer Dede isminde bir zat tarafından idare edildiği dışında henüz elimizde bir bilgi bulunmamaktadır.⁵³

⁴³ Felix Kanitz, *La Bulgarie Danubienne et le Balkan Etudes de Voyage (1880-1860)*, Paris 1882, ss.478-474.

⁴⁴ BOA, A.MK.UM, 43/332.

⁴⁵ BOA, A.MKT.DV, 7/183; BOA, A.MKT.NZD, 85/370; BOA, MVL, 66/943; BOA, A.MKT.UM, 63/561; BOA, İ.MVL, 20993/464; BOA, MVL, 36/954.

⁴⁶ BOA, MVL, 38/1025; BOA, MVL, 44/1074; BOA, MVL, 93/1073.

⁴⁷ Constantin Jirecek, *Das Fürstenthum Bulgarien*, Prag-Wien-Leipzig 1891, s.533.

⁴⁸ BOA, DH.MKT, 88/1388; DH.MKT, 21/1442.

⁴⁹ BOA, A.MTZ (54/61), (04; BOA, A.MTZ (18/64), (04; BOA, ŞD, 62/149.

⁵⁰ Tekke uzun yıllar yıkık bir halde kalmıştır. BOA, EV.MKT, 127/720.

⁵¹ BOA, EV.MKT, 127/720; Jirecek, *a.g.e.*, ss.536-535.

⁵² BOA, EV.MKT, 127/720.

⁵³ Altı, *a.g.e.*, s.147.

1826'da kapatılıp mal varlığı müsadere edilen Silistre sancağında Hazergrad'daki Hüseyin Baba, Musa Baba, Koç Doğan ve Deliorman bölgesindeki Demir Baba tekkeleri eşya, emlak ve hayvan varlıkları açısından zengindir. Rumeli tekkeleri içerisinde arazi büyüklüğü bakımından 20.000 dönümden fazla araziyle Hüseyin Baba tekkesi ilk sırada yer alırken, 18.757 dönümle Demir Baba tekkesi ikinci sırada geliyordu. Yiyecek miktarları bakımından 15.744 kilogram (12.281 kıyye) ile Hüseyin Baba, 13.966 kilogram (10.894 kıyye) ile Demir Baba tekkesi birbirini takip ediyordu.⁵⁴ Bu yiyecekler öncelikle tekkede bulunan dervişlerin, üretim yapan çiftçi ve rençberlerin beslenmesi için kullanılmakta, geri kalanı ise satılmaktaydı. Bu satışlardan elde edilen gelir tarım faaliyetinin sürdürülebilmesi için gerekli malzemelerin teminine harcanırdı. Ayrıca buğday, arpa ve çavdar gibi hububatların bir bölümü gelecek yıl toprağa ekilmek üzere tohumluk olarak çiftçi veya ortakçılara verilirdi.⁵⁵ Tekkelerin kapatılması ve mal varlıklarının müsadere edilmesi sırasında dışarıdan emlak ve vakıflara müdahalede bulunulduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu tür beklenmeyen durumlarda görevli memurların dikkatli davrandıkları görülmektedir. Mesela bu müdahalelerden biri İbrahim Paşa vakfından olan Hazergrad'daki Hüseyin Baba tekkesi emlak ve arazisine yapılmış, nitekim bu müdahale engellenmiştir.⁵⁶

Tüm emlakı, arazisi, hayvan varlığı ve eşyaları zapt edilen Hüseyin Baba Tekkesinin malı ve mülkü 4.000 kuruş gibi çok cüzi bir fiyata Hüseyin Efendi'ye satılmıştır.⁵⁷ Tekke mülklerini satın alan kişiler daha sonra bu mülkleri başkalarına satmışlardır. Bu tür satışlarda mülkler ya aynı fiyata ya da çok daha kârlı bir bedelle alıcı bulmuştur. Hazergrad'daki Hüseyin Baba tekkesinin çok cüzi bir fiyata satılan⁵⁸ emval ve emlakı 1857 yılında Miriliva Mazhar Paşa tarafından 530.000 kuruşa satın alınarak tam teşekküllü bir çiftliğe dönüştürülmüştür.⁵⁹ Mazhar Paşa, tekke arazisine sahip olmakla kalmamış, çevre köylerin mera ve ağaçlıklarını da zapt etmeye çalışmıştır.⁶⁰

Hazergrad'daki bir başka Bektaşî yapısı Koç Doğan Tekkesi, iki oda, bir meydan odası, bir mutfak, bir ahır, bir ekmeklik, bir kiler ve iki ambardan müteşekkildi. Bu tekkede 1826'da kapatılıp yıktırılmıştır. Hububat, küçük ve büyükbaş hay-

⁵⁴ BOA, MAD, 9771, ss.11-10.

⁵⁵ Tay Hızır Ali Baba tekkesinin arazilerine ekilmek üzere 1827 yılında 4.922 kilogram (192 kile) buğday ve 7.615 kilogram (297 kile) arpa ahali zimmetine verilmiştir. BOA, MAD, 9771, s.14.

⁵⁶ BOA, MAD, 9771, ss. 45, 11, 9.

⁵⁷ Ayşe Değerli-Yusuf Küçükdağ, a.g.m, ss.119-118.

⁵⁸ BOA, MAD, 9774, s.164.

⁵⁹ BOA, MAD, 9771, s.11.

⁶⁰ BOA, C.DH, 8071/162.

vanlarına devlet tarafından el konulmuştur. Hatta burada arıcılık da yapılmakta olup 12 kadar kovanı müsadere edilmiştir.⁶¹ Hazergrad yakınındaki Tsirkvino köyündeki Musa Baba Tekkesi 1826'da kapatıldığında üç meydan odası, bir hane, bir mutfak, bir samanlık, bir ahır, bir ekmeklik, bir kiler ve bir ambardan oluşmaktaydı. Malları müsadere edilerek Bektaşîlerin buradaki faaliyetlerine de son verilmiştir. Tekke, emlak ve hayvan varlıkları açısından zengindi. Tüm emlakı, hayvanları, arazisi ve yiyecekleri müsadere edilip elden çıkartılmıştır.⁶²

Deliorman bölgesindeki Demir Baba Tekkesi 1826 yılında kapatıldığında burada elli civarında derviş mevcut olup faal bir tekke idi. Muhtemelen tekke-deki bu 50 derviş yine makarr-ı ulema olana mahallere sürgün edilmiştir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında Demir Baba tekkesini ziyaret eden Felix Kanitz, o sırada tekkede şeyh bulunan Ahmed Baba ile görüşmüş, tekkenin resmini ve planını çizerek faaliyetleri hakkında bilgi vermişti. Kanitz'in verdiği bilgilere göre tekke Sultan Abdülaziz döneminde tekrar ihya edilerek gelişme kaydetmiş ve yine eski halini almıştı.⁶³ Günümüze bu tekkeden sadece Demir Baba Türbesi ve türbenin avlusunda ahşap bir yapı türbedar evi olarak ulaşmıştır.⁶⁴

Ruşçuk kazasındaki Horasanî Ali Baba Tekkesi'nin emlak ve arazilerinin kullanılamayacağına anlaşılması üzerine tekkenin yıktırılmasına ve enkazının Rusçuk'ta harap halde bulunan Hüseyin Hoca Medresesi'nin tamirinde kullanılmasına karar verildi. Merkezi hükümet bu kararında Rusçuk uleması ve ileri gelenlerinin taleplerini dikkate aldı. Bununla birlikte tekkenin enkazının Rusçuk'a taşınması sırasında oluşacak masrafların halk tarafından karşılanarak medresenin tamir ettirilmesi konusunda mahallin idarecilerine emir gönderildi.⁶⁵ Horasanî Ali Baba Tekkesi, Rusçuk kazasında idi. 1826'da kapatılıp yıktırılmış; tekkeye ait 431 kile hububatla 88 baş hayvana el konmuştu. Böylece emlak ve arazileri atıl duruma düşmüştü. Bu durum 1840'ta Kızılsu köyünden bir kişi tarafından vakıf arazisinin işletilmeye başlamasına kadar devam etmiştir.⁶⁶ Böylece yeniden canlılık kazanan tekke emlak ve arazilerinin gelirleri fakir insanlara yardım etmek amacıyla kullanılmaya başlanmıştır.⁶⁷

⁶¹ BOA, MAD, 9771, s. 12.

⁶² BOA, MAD, 9771, ss. 20, 13, 12; BOA, C.EV, 32819/651.

⁶³ Kanitz, *a.g.e.*, s.535.

⁶⁴ Altı, *a.g.e.*, ss.147-146.

⁶⁵ BOA, MAD, 9771, s.14; BOA, MAD, 9772, s.263.

⁶⁶ Ayşe Değerli-Yusuf Küçükdağ, *a.g.m.*, s.118.

⁶⁷ Meryem Kaçan Erdoğan, "Ruşçuk'ta Bektaşî Tekkeleri: Tay Hızır Ali Baba ve Horasanî Ali Baba Tekkeleri", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, Sayı 19, İstanbul 2008, s.80.

Zengin mülklere sahip olan, ancak askeri bir harekât sırasında harap hale gelen Tay Hızır Ali Baba tekkesinin meydan odası yıkılıp türbe mahalli ve camiine dokunulmadı.⁶⁸ Rumeli'deki tekkeler içerisinde bina çokluğu bakımından Kızıldeli Tekkesi'nden sonra Tay Hızır Ali Baba⁶⁹ Tekkesi ikincisi sırada gelmekteydi.

Merkezî hükümetin tekke mallarının rayiç fiyatla satılması emrine rağmen, buna dikkat edilmemiş ve mallar piyasa fiyatlarının altında satılmıştı. Rusçuk'ta 1827 yılı narh kayıtlarına göre peynirin kıyyesi on iki akçe iken, tekkelere ait peynirlerin kıyyesi onar akçeye satılmıştı. Ayrıca Tay Hızır Ali Baba tekkesinin şirahanesi iki gurus gibi çok düşük bir fiyata elden çıkarılmıştı. Bu para ile o dönemde ancak bir kıyye cevizli helva satın alınabiliyordu. Bu tekkelerin tüm gelir kaynakları hakkında sıkı bir inceleme başlatan merkezî hükümet, çeşitli bölgelerden gönderilen tuz, pirinç gibi gelirlerin son durumunu da tahkik ettirmişti. Hükümetin yaptığı araştırmaların sonucunda bu tekkelere Ahyolu tuzlasından gelen tuz ile Filibe'den gönderilen günlük 25 kilogram tutarındaki pirinç tahsisatları da müsadere edilerek yeni kurulan orduya tahsis edildi.⁷⁰

Tekke mülklerinin satışında her ne kadar açık artırma usulü takip edilmişse de zaman zaman ilk satışın dışına çıkıldığı, pazarlıkların bitmesinden sonra bile satış devam edildiği görülmektedir. Mesela Rusçuk'taki Tay Hızır Ali Baba tekkesi arazisinin 1.001 gurusu peşin fiyata müşterisi çıkmış, merkezî hükümetin de onayı alınarak bu fiyata satış gerçekleştirilmişti. Ancak bir süre sonra daha yüksek bir fiyat teklif edilmesi üzerine ilk satıştan vazgeçilerek tekke arazileri yeni müşteriye satılmıştı.⁷¹

Öte yandan Rusçuk'taki Tay Hızır Ali Baba tekkesinin sahip olduğu Meşe Köyü arazisi Rusçuk muhafızı ve mütesellimi Hasan Ağa'ya yıllık 500 kuruş bedel ile iltizama vermişti.⁷² Bununla beraber iltizama verilen tekke arazisi bölgede büyük tahribata sebep olan 1828-1829 Osmanlı-Rus savaşları sırasında zarar görmüş, iltizam gelirleri savaş süresince hazineye düzenli olarak intikal etmemişti. Ayrıca muhtemelen bu savaşın etkisiyle, tekke topraklarını işleyen halk da toprağı terk ederek etrafa dağılmıştı.⁷³ Böylece tekke toprakları işletilememiş ve tamamen atıl bir duruma düşmüştü.⁷⁴

⁶⁸ BOA, MAD, 9771, s.15 ,14; BOA, C.EV, 14496/284; BOA, MAD, 9772, ss.323-322 ,263; BOA, MAD, 9774, s.10; BOA, MAD, 9773, s.305-304; BOA, MAD, 9776, s.306.

⁶⁹ BOA, MAD, 9771, s.14.

⁷⁰ BOA, MAD, 9772, s.262.

⁷¹ BOA, C.EV. 14496/284; İkinci müşterinin tekke arazilerine verdiği fiyat 1.326 kuruştur. Bununla birlikte tekke mülklerini alan kişinin birkaç yıl sonra vefat etmesi üzerine bu mülkler yeniden satışa çıkarıldığında bu defa fiyat daha da artarak 1.530 kuruşa çıkmıştı. BOA, MAD, 9771, s.14; BOA, MAD, 9776, s.306; BOA, MAD, 8248, s.18.

⁷² BOA, MAD, 9772, ss.323-322; BOA, MAD, 9771, ss.15-14.

⁷³ BOA, MAD, 9771, ss. 14 ,10.

⁷⁴ BOA, MAD, 9774, s. 196.

Öte yandan Tay Hızır Ali Baba tekkesinde bulunan ve satışı söz konusu olan koyun ve keçilerin otuz dördü telef olmuştu. Benzer şekilde arı kovanlardaki zayıt da dikkat çekiciydi. Bu tekkenin yirmi sekiz adet kovanından on beşi içindeki arıların ölmesi dolayısıyla zayıt olmuş, ancak on üç adet kovanın satışı yapılabilmmişti. Ayrıca aynı kazadaki Horasanî Ali Baba tekkesinde mevcut kovanların satışı ile ilgili kayıtlarda herhangi bir bilgiye rastlanmadığına göre muhtemelen bu kovanlar da telef olmuştu.⁷⁵ Rusçuk'taki tekkelerin 2.922 kilogram hububatı da çürüyerek telefolmuştur.⁷⁶

Rusçuk tekkelerinin sahip oldukları büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar 8.266 guruşa⁷⁷ satıldığı halde özellikle atlar için böyle bir yola gidilmemişti. Gerçi merkezî hükümet başlangıçta atların satılması yönünde karar almış, ancak daha sonra Hacı Ali Bey'in görüşleri doğrultusunda bu kararından vazgeçmişti. Keza tekkelerdeki atların çoğunun iyi durumda oldukları anlaşılmış ve bunların gerek damızlık gerekse orduda binek hayvanı ve top çeken olarak kullanılması için harekete geçilmişti. Özellikle damızlık olarak kullanılmaya elverişli atların belirlenerek Çirmen sancağı mutasarrıfı Mehmet Esad Paşa'ya teslim edilmesi, geri kalanların ise binek hayvanı olarak kullanılmak ve top çekmek için istihdam edilmek üzere İstanbul, Silistre veya Vidin taraflarına gönderilmesi kararı alınmıştı.⁷⁸ Sonuçta tekkelerde bulunan atlardan çoğunun damızlık olarak kullanılmasının daha uygun olduğu görülerek Rusçuk tekkelerine ait toplam 73 adet hergele Çirmen sancağı mutasarrıfına gönderilmek üzere Rusçuk mütesellimine teslim edilip, total ve ihtiyar atlar satıldı.⁷⁹ Bunlara ilave olarak Silistre sancağındaki tekkelerde bulunan 217 adet hayvanın damızlık olarak beslenmeye uygun olanlarının Çirmen sancağı mutasarrıfı Esad Paşa'ya, uygun olmayanların ise İstanbul'a gönderilmesi istendi.⁸⁰ Ancak el konulan bu hayvanların telef olmalarının söz konusu olması üzerine bir an evvel satılmaları uygun görülerek⁸¹, 217 hayvan 5.236 guruşa satıldı. Ayrıca Hazergrad'daki Hüseyin Baba tekkesinin 630 büyük ve küçükbaş hayvanın satılması emredildi.⁸²

Satışlardan bir süre sonra yapılan incelemede Tay Hızır Ali Baba ve Horasanî Ali Baba tekkelerinin arazi ve sair emlakı bulunmadığı, bu iki tekkenin sadece

⁷⁵ Erdoğan, a.g.m, s.77.

⁷⁶ Erdoğan, a.g.m, ss.78-77.

⁷⁷ BOA, MAD, 9771, s.15.

⁷⁸ BOA, MAD, 9772, s.263-261; BOA, C.EV, 17567/346.

⁷⁹ BOA, MAD, 9772, s.323-322; BOA, MAD, 9771, s.14; BOA, C.EV, 17567/346; BOA, C.İKTS, 1688/34.

⁸⁰ BOA, MAD, 9771, ss.15,14,13,11.

⁸¹ BOA, MAD, 9766, s.332

⁸² BOA, MAD, 9771, ss.11-10.

buldukları köylerin gelirlerine sahip oldukları tespit edilmişti. Tay Hızır Ali Baba tekkesi Tay Hızır köyü zeameti toprağı içinde olduğundan buranın gelirinin zeamet sahibine ait olduğu kabul edildi. Horasani Ali Baba tekkesinin mevcut bulunduğu köyün ise sipahiye ödediğı senelik 500 akçe maktu vergisi dışında kalan diğer gelirlerinin hazineye göndermesi istenmiştir.⁸³

Niğbolu dışındaki Ali Koç Baba Tekkesi meydan odası yıktırılarak faaliyetleri sonlandırıldı.⁸⁴ Ancak Ali Koç Baba Türbesi günümüze kadar hem Müslümanlar hem de Hıristiyanlar tarafından kutsal bir mekân şeklinde varlığını devam ettirmiştir. Bulgarlar burada yatan zatın Bulgar kralı Şişman olduğuna inanmakta ve buraya Tanrı Mezarı adını vermektedirler.⁸⁵

Vidin sancağındaki Selahaddin Baba tekkesi de yıktırılırken müsadere edilen bir miktar bakırı Vidin kalesi cephanesine konulmuştur. Bektaşî tekkelerinde bulunan evrak ve kitapların bazıları yakılarak imha edilirken bazıları satılmış veya kütüphanelere nakledilmiştir. Selahaddin Baba Zaviyesi'nde ortaya çıkan iki Kur'an ile 31 cilt kitabın bölge ileri gelenlerinin ricası üzerine Vidin Kalesi'ndeki kütüphaneye konulmuştur.⁸⁶ Ayrıca mazanne-i kiramdan olan ve türbesi bırakılan Selahaddin Baba türbesine herkesin güvenini kazanmış Hacı Mehmet tayin edilerek, tekkenin beş dükkânının geliri kendisine tahsis edilmiştir.⁸⁷ Vidin'deki Selahaddin Baba tekkesinin 6 bakkal dükkânı ve bir ekmek dükkânının gelirleri Yahya Paşa camiinde Birgivi şerhi ve İlmihal okutmak, Cuma ve Salı günlerinde vaaz etmek üzere dersiam tayin edilen Ömer Efendi'ye tahsis edilmiştir.⁸⁸ Tekke bir süre Nakşi tarikatına devredilip faaliyetlerine devam etmiştir. Sırplar buradaki caminin avlusunda Stefan Lazar Hrebeljanoviç'in gömülü olduğunu kabul ederler ve Vidovdan Bayramı'nda orada mum yakar.⁸⁹

Köstendil'in Dubniçe bölgesindeki Hızır Baba Tekkesi, 1826 yılında sadece türbe mahalli bırakılarak faaliyetlerine son verilmiştir. Tekke binası Bektaşî dervişleri buradan çıkarıldıktan sonra medreseye çevrilmiştir. Tekkeleri ellerinden alınan Bektaşîler II. Mahmut'un ölümünden sonra buraların tekrar kendi idarelerine geçmesi için çalışmışlardır. Bu çalışmalardan biri Hızır Baba Tekkesi'nde yaşanmıştır. Bu tekke Bektaşî dervişleri çıkarıldıktan sonra medreseye

⁸³ BOA, MAD, 9774, ss.129-128.

⁸⁴ BOA, MAD, 9771, ss.16 ,15 ,10; BOA, MAD, 9774, s.10; BOA, MAD, 9772, s.148.

⁸⁵ Altı, s.157-156.

⁸⁶ BOA, MAD, 9771, s.6; BOA, MAD, 9772, s.148.

⁸⁷ BOA, MAD, 9771, s.6; BOA, MAD, 9772, s.148; BOA, EV.MH, 86/2.

⁸⁸ BOA, MAD, 9772, s.148; BOA, MAD, 9771, s.6; BOA, MAD, 9774, s.10; BOA, MAD, 9773, s.305-304.

⁸⁹ Ayşe Değerli-Yusuf Küçükdağ, a.g.m, s.130.

çevrilip buraya müderris olarak Kadı Mustafa Efendi atanmıştı. Ancak bir süre sonra 1840 yılında Bektaşî şeyhi Mustafa Baba bu duruma itiraz etmişti. Mustafa Baba'ya göre, Sultan Süleyman Han zamanında Bektaşî fukaralarına şart olunmuş olan bu tekkeyi Kadı Mustafa Efendi medrese kaydettirerek uzun zaman zapt etmiş, tekkenin vakfını oğlu Said Efendi'nin üzerine geçirmiş, bu esnada tekke harap olmuştu. Mustafa Baba, Kadı Efendi ve oğlunun bu eski Bektaşî tekkesine hizmetleri olmadığını, üstüne üstlük üzerlerinde Bektaşî kıyafeti dahi bulunmadığını, kendisinin dokuz yaşından beri Bektaşî tarikatına hizmet ettiğini, hâsılı bu tekkenin ve vakfının kendi idaresine verilmesini istemişti.⁹⁰ Şeyh Mustafa'nın bu girişimlerinin başarılı olduğu tespit olunmaktadır. Hızır Baba tekkesi tekrar Bektaşîlerin idaresine bırakılırken Dubniçe'deki iki kapılı değirmen, birer miktar tarla, bağ, çayır ve yaylak ile pek çok dükkân tekke vakfına bağlanmıştı. 1869 yılında tekke vakfına ait bu mülklerin 3.128 guruş geliri olup, tamamı tekkenin masraflarına harcanmıştı.⁹¹

Sonuç

Bulgaristan coğrafyası Balkanlarda Bektaşîliğin yayıldığı en önemli bölgelerdendir. Rumeli'nin Osmanlı tarafından fethinden neredeyse bir asır önce Sarı Saltık tarafından bölgede temsil edilen İslamiyet fetihlerle at başı olarak Bektaşî tekkelerinin birbiri ardında açılmasıyla silinmez izler bırakmıştır. Tespitlerimize göre tarih boyunca günümüz Bulgaristan'ında 48 kadar Bektaşî tekke ve türbesi faaliyet göstermiştir. Yeniçeri Ocağı ile içli dışlı olan, ocağın manevi terbiyesi Hacı Bektaş Veli'nin manevi kutsiyetiyle irtibatlandırılan Yeniçerilerin 1826 yılında kaldırılmasından Bektaşîlik de etkilenmiştir. Ocağın kaldırılmasından yaklaşık bir ay sonra tarikat da yasaklanarak İstanbul'dan başlayıp Anadolu ve Rumeli'de Bektaşî tekkeleri bir bir kapatılıp mal varlıklarına devlet tarafından el konulmuş, Rumeli'deki tekkelerden Bektaşî şeyh ve dervişleri Anadolu'ya sürgün edilmişlerdir. 1826 yılında meydana gelen Bektaşî yasağı uzun yıllar sürdürülmüştür. Bektaşîler bu süreçte kendilerini gizleyerek veya diğer tarikat içerisinde kıyafet değiştirerek korunmaya çalışmışlardır. Devlet uzun süre Bektaşîleri takip altına almış, tekkelere yaklaştırmadığı gibi aleyhlerinde Yeniçerilerle beraber propaganda da yapılmıştır. Bulgaristan coğrafyasındaki tekkeler üzerinde de bu yasak ve baskı şiddetli bir şekilde hissedilmiştir. Tekkeler teker teker görevli memurlar eliyle kapatılırken mal varlıklarına ve vakıflarına el konulmuş, bu mülkler peyderpey

⁹⁰ BOA, C.EV, 22348/441.

⁹¹ BOA, EV.MH, 54/1358; BOA, EV.MH, 134/257.

satışa çıkartılarak elde edilen gelir yeni kurulan ordunun giderleri için harcanmak üzere hazineye aktarılmıştır. Bektaşî tekkelerinin yıktırılmayan türbe mahallerinin idaresine başka tarikatlardan şeyhler tayin edilmiştir. Bu durum diğer Osmanlı bölgelerinde görüldüğü gibi Bulgaristan coğrafyasında da yaşanmıştır. Bektaşîlerin bu duruma tepkileri sert olmuştur. Bu uygulamalar 1826 tarihinden itibaren Bektaşîlerle devlet memurları ve diğer türbedarlar arasında ciddi bir mücadelenin başlamasına ve yer yer sürtüşmeler yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Bektaşîler ellerinden zorla alınan tekke mülklerini ve türbedarlıkları yeniden geri almak amacıyla hummalı bir çalışma ve gayret içerisine girmişlerdir.

Bununla birlikte Sultan II. Mahmut döneminin ardından bilhassa Tanzimat Fermanı ile birlikte Bektaşîler üzerindeki yoğun baskı ve takip giderek yumuşamıştır. Sultan Abdülaziz döneminde Bektaşîler eski tekkelerine yeniden dönmeye ve 1826 sürecinde yıktırılan binalarını yeniden onarmaya, hatta yeni tekkeler inşa etmeye başlamışlardır. Bu durum Bulgaristan coğrafyasında da kendini göstermiştir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında bölgede Osmanlı'dan ayrılma hareketleri başlayıp paralelinde Rus işgalleriyle kargaşa ve yıkım ortamı oluşuncaya kadar hızlı bir şekilde Bektaşîler 1826 öncesine dönmeyi başarmışlardır. Ancak özellikle 93 Harbi (1877-1878 Savaşı) sırasında bölgenin savaş alanı haline gelmeye başlaması ve ardından Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazanarak Osmanlı'dan ayrılması, ilerleyen süreçte yaşanan Balkan savaşları diğer Müslüman gruplarda olduğu gibi Bektaşîler açısından da olumsuz sonuçlar doğurmuştur.

1826'da yıktırılan pek çok Bektaşî tekkesi asli fonksiyonlarından uzaklaşmış, bölgeye yüzyıllarca sağladıkları barış, güven ve huzur ortamı ne yazık ki kaybolmuştur. Günümüzde Alevi-Bektaşî inancının ve kültürünün yaşama alanı bulduğu Bulgaristan coğrafyasında bu Bektaşî tekkelerinin bazılarında geride sadece türbe mahalli kalmıştır. Ancak bu türbeler etrafında Hıristiyan olsun Müslüman olsun halkın hürmet ve sevgisi vardır. Bu barış ve sevgi ortamını yaşatmak, sevgi ve barışı, bu inanç sıcaklığını gelecek kuşaklara taşımak Alevi-Bektaşî geleneği ve inancını asli özellikleriyle korumak ve yaşatmakla mümkündür. Bulgaristan'da yaşanan Alevilik-Bektaşîlik inancına bu ölçüler içerisinde bakmak geleceğe emin adımlarla yürümek anlamına gelmektedir.

Kaynakça

A. Arşiv Belgeleri

- BEO, Ayniyat Defteri, nr.14, s. 186.
BOA, A.MK.UM, 332/43.
BOA, A.MKT.DV, 183/7.
BOA, A.MKT.NZD, 370/85.
BOA, A.MKT.UM, 561/63.
BOA, A.MTZ (04), 61/54; A.MTZ (04), 64/18.
BOA, Ayniyat Defteri, nr. 207, s.32; Ayniyat Defteri, nr. 325, s.82; Ayniyat Defteri, nr. 326, s. 11;
Ayniyat Defteri, nr.14, s.234; Ayniyat Defteri, nr.207, s.52-53.
BOA, C.ADL, 29/1734; C.ADL, 33/2002.
BOA, C.DH, 125/6218; C.DH, 162/8071.
BOA, C.EV, 147/7332; C.EV, 284/14496; C.EV, 346/17567; C.EV, 431/21839; C.EV, 441/22348;
C.EV, 529/26749; C.EV, 651/32819; C.EV. 284/14496.
BOA, C.İKTS, 34/1688.
BOA, DH.MKT, 1388/88; DH.MKT, 1442/21.
BOA, EV.MH, 1036/1; EV.MH, 1358/54; EV.MH, 152/89; EV.MH, 1700/47; EV.MH, 2/86;
EV.MH, 257/134.
BOA, EV.MKT, 720/127.
BOA, HAT, 223/12435; HAT, 290/17386; HAT, 293/17438; HAT, 293/17438-C; HAT,
294/17515-A; HAT, 512/25094-G.
BOA, İ.MVL, 464/20993.
BOA, MAD, 8248, ss.11-13, 18, 22; MAD, 9732, ss.5, 14, 28, 76, 88, 99-100, 131, 216; MAD,
9766, ss.332, 416; MAD, 9771, ss. 6, 8-16, 21-22, 42, 43, 45, 107, 168, 174; MAD, 9772, ss.35,
37, 142, 148, 261-263, 322-323; MAD, 9773, ss.54, 283, 304-305; MAD, 9774, ss. 10, 46, 94,
101, 128-129, 164, 187, 193-196; MAD, 9775, s.86; MAD, 9776, s.306.
BOA, MVL, 1025/38; MVL, 1073/93; MVL, 1074/44; MVL, 943/66.
BOA, ŞD, 149/62.
Amasya Şer'îye Sicili, nr. 72, s.82.
Bursa Şer'îye Sicili, nr. B-317/558, v.18b-19a.
Kayseri Şer'îye Sicili, nr. 193, s.99.
Kütahya Şer'îye Sicili, nr. 14, Hüküm 424.
Manisa Şer'îye Sicili, nr. 262, s.81.

B. Ana Kaynaklar ve Araştırmalar

- ALTI, Aziz, *Balkanlarda Bektaşîlik (XVII-XVIII. Yüzyıllar)*, Ankara 2019.
NOYAN, Bedri, *Bütün Yönleriyle Bektaşîlik ve Alevîlik*, C. V, Ankara 2002.
JİRECEK, Constantin, *Das Fürstenthum Bulgarien*, Prag-Wien-Leipzig 1891.

- DEĞERLİ, Ayşe-KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, “Vesâik-i Bektaşiyân'da Yer Almayan Rumeli'deki Bektaşî Yapıları (1400-1826)”, *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, Sayı 13, Ankara 2017, s.105-135.
- ERDOĞAN, Meryem Kaçan, “Rusçuk'ta Bektaşî Tekkeleri: Tay Hızır Ali Baba ve Horasanî Ali Baba Tekkeleri”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, Sayı 19, İstanbul 2008, s.61-86.
- Esad Efendi, *Üss-i Zafer*, İstanbul 1243.
- Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, C. III, haz. Kahraman-Dağlı, İstanbul 1999.
- EYİCE, Semavi, “Varna ile Balçık Arasında Akyazılı Sultan Tekkesi”, *Belleten*, C. XXXI, Sayı 124, Ankara, Ekim 1967, s.551-600.
- Hafız Hızır İlyas, *Letaif-i Enderun (Tarih-i Enderun)*, çev. Cahit Kayra, İstanbul 1987.
- MADEN, Fahri, *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması (1826) ve Bektaşîliğin Yasaklı Yılları*, Ankara 2013.
- MEMİŞOĞLU, Hüseyin, “Bulgaristan'da Türk Kültür ve Sanat Eserleri”, *Vakitflar Dergisi*, Sayı 23, Ankara 1994, s.314.
- KANİTZ, Felix, *La Bulgarie Danubienne et le Balkan Etudes de Voyage (1860-1880)*, Paris 1882.
- KİEL, Machiel, “Sarı Saltık ve Erken Bektaşîlik Üzerine Notlar”, çev. Fikret Elpe, *Türk Dünyası Araştırmaları*, C. II, Sayı 9, İstanbul, Aralık 1980, s.25-36.
- MİKOV, Lyubomir, *Bulgaristan'da Alevi Bektaşî Kültürü*, çev. Orlin Sabev, İstanbul 2008.
- Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C. I, haz. Nuri Akbayar, İstanbul 1996.
- Takvim-i Vekâyî*, nr.68, 6 Ağustos 1833.

EKLER

A. Tablo ve Haritalar

Tablo 1. Bulgaristan'da faaliyet gösteren Bektaşî Tekkeleri (XIII-XIX. Yüzyıl)

sn	Tekke İsmi	Bulunduğu Bölge	Kuruluş Dönemi
1	Hızır Baba	Tekke köyü	Cisr-i Mustafa Paşa
2	Cafer Baba		Cisr-i Mustafa Paşa
3	Otman Baba	Harmanlı/Trakiets köyü/Teketo	Hasköy/Haskova
4	Ali Baba (Dayı Tekkesi)	Ali Baba köyü/Uzuncaabad	Hasköy/Haskova
5	Demir Dede	Demir Dede köyü/Uzuncaabad	Hasköy/Haskova
6	Hasan Baba	Uzuncaabad	Hasköy/Haskova
7	Osman Baba	İlyasça köyü/Tekkeköy/ Uzuncaabad	Hasköy/Haskova
8	Mü'min Baba (Abdülümün Baba)	Tazılar köyü/Ahadevren (Ahievren) köyü	Zağra-i Atik
9	Veli Baba (Musaca)	Musaca köyü	Zağra-i Atik
10	Turhan (Durhan) Baba		Zağra-i Atik
11	Ali Baba	Müslüm Turhan köyü	Zağra-i Atik
12	Tohum Baba Sultan	Küçük Hamamönü	Zağra-i Atik
13	Karaca Ahmet Dede	Tabahâne (Debbağhâne)	Zağra-i Atik
14	Doğan Bali (Doğan Dede Sultan)	Merkez	Zağra-i Atik
15	Kıdemli (Kademli) Baba	Tekke/Grafitovo köyü	Zağra-i Cedit
16	Abdullah Dede		Zağra-i Cedit
17	Yaran Baba		Zağra-i Cedit
18	Hasan Baba	Hasanbaba köyü	Kızanlık (Kazanlak)
19	Baba Bektaşî (Hüseyn Baba)	Akçakızanlık	Kızanlık (Kazanlak)
20	Kızana (Sultan Ana/Saat Baba)	Sultan Ana köyü (Momino)	Eskicuma
21	Dalgıç Baba		Eskicuma
22	Nasuh Baba		Eskicuma
23	Seyyid Yusuf Baba		Eskicuma
24	Seyyid Selim Baba		Eskicuma
25	Hafız Baba	Karaevhadlar köyü	Şumnu/Şumen
26	Yolkulu Dede (Yunkulu Baba)	Kerilabad/Kara Bey köyü	Şumnu
27	Musa Baba ve İsa Baba	Kozluca (İzbul) köyü	Yenipazar
28	Sarı Saltık (?)	Prevadi	Varna
29	Muharrem Baba Sultan	Mankaliye	Varna
30	Akyazılı Sultan	Batova-Batan-Sabak (Obroçişte köyü)	Varna-Balçık
31	Sarı Saltık	Balçık	Varna-Balçık
32	Burhan Dede	Çukurkişla-yı Kebir köyü	Hazergrad/Razgrad
33	Hüseyn Baba	Voden	Hazergrad/Razgrad
34	Musa Baba	Tsirkvino köyü	Hazergrad/Razgrad
35	Koç Doğan		Hazergrad/Razgrad

sn	Tekke İsmi	Bulunduğu Bölge		Kuruluş Dönemi
36	Demir Baba	Deliorman/İsperih/Kemaller köyü	Silistre-Ruşçuk arası	16. yy
37	Tay Hızır Ali Baba		Ruşçuk	I. Süleyman
38	Şüca Dede	Orhan-ı Sagir köyü	Ruşçuk	17. yy
39	Horasani Ali Baba	Lipnik ormanı	Ruşçuk	18. yy sonları
40	Mustafa Baba	Küçük Orhan köyünde	Ruşçuk-Silistre arası	19. yy
41	Deniz Ali Baba	Tutrakan/Denizler köyü	Silistre-Ruşçuk arası	
42	Yahya Bey	Tutrakan	Silistre-Ruşçuk arası	
43	Tırnova Tekkesi		Tırnova	19. yy
44	Ahi Baba	Çernovi	Niğbolu	18. yy
45	Ali Koç Baba	Niğbolu dışında/ Bulgarine-i Küçük köyü	Niğbolu (Nikopol)	I. Bayezit
46	Selahaddin Baba	Vidin Kalesi arkası	Vidin	18. yy?
47	Baykuş Baba		Plevne (Pleven)	17. yy ortaları
48	Hızır Baba	Dubniçe (Dupnitsa)/Ziyaretbeli köyü	Köstendil	15. yy

Tablo 2. Bulgaristan Coğrafyasında Tekkelerin Müsadere Edilen Binaları.⁹²

Tekkeler	Binalar/Adet	Meydan Odası	Türbe	Cami /Mescit/Namazgâh	Oda/Hizmetkar/Harem/Misafir Türbe/Bağ/Kahve Odası	Fırın/ Fırın Odası	Hane	Matbah (Mutfak)	Samanlık	Ahır	Dükkan	Ekmekhâne	Kiler	Ambar	Şirahâne/Şıra Ocağı	Değirmen/Değirmen Ocağı	Su Bıçkısı/Su Dolabı	Saye/Çártaka/Cundi	Köşk	Ahırlı Konak	TOPLAM
	Demir Baba (Hazergrad)	1	1		7			1	1	2		1	2	3		5	1				25
	Musa Baba (Hazergrad)	3					1	1	1	1		1	1	1				1			11
	Hüseyin Baba (Hazergrad)	1	1		8			1		1	1	1		1	1	1					17
	Koç Doğan (Hazergrad)	1			2			1		1		1	1	2							9
	Musa Baba (Yeni pazar)		1	1	10			1		1		1		3		7		2			27
	Tay Hızır Ali Baba (Ruşçuk)	1	1	1	4	1	22	1	1	4			1	6	1	2		2			48
	Horasani Ali Baba (Ruşçuk)	1			1			1	1	2					1						7

⁹² Maden, a.g.e, s.393-390.

Tekkeler	Binalar/Adet									
	Meydan Odası	1								
	Türbe									
	Cami /Mescit/Namazgâh									
	Oda/Hizmetkar/Harem/Misafir Türbe/Bağ/Kahve Odası	3								
	Fırın/ Fırın Odası									
	Hane	25								
	Matbah (Mutfak)	1								
	Samanlık									
	Ahır									
	Dükkan									
	Ekmekhâne									
	Kiler									
	Ambar									
	Şirahâne/Şıra Ocağı									
	Değirmen/Değirmen Ocağı	1								
	Su Bıçkısı/Su Dolabı									
	Saye/Çântaka/Cundi									
	Köşk									
	Ahırlı Konak									
	TOPLAM	31	5	10	19	20	5	1		

Tablo 3. Rumeli'deki Bektaşî Tekkelerinin Müsadere Edilen Arazi ve Ağaçları.⁹³

Tekkeler	Emlak (Dönüm/Kit'a)	Arazi/Tarla	Çiftlik	Çayır	Mera ve Koru	Koru ve Çamlık	Bahçe	Meyve Bahçesi	Sebze Bahçesi	Bağ	İğdelik	Gül Bahçesi	Köy
Demir Baba (Hazergrad)		545		200	10.000	8.000	12						
Hüseyin Baba (Hazergrad)		250		60	20.000					4			
Musa Baba (Hazergrad)		120				500				1			
Koç Doğan (Hazergrad)		1				100							
Musa Baba (Yeni pazar)		166		6		10				6			
Tay Hızır Ali Baba (Rusçuk)		2.000		200	714	650	8				2		
Ali Koç Baba (Niğbolu)						25	3			1			

⁹³ BOA, MAD, 9771, s.47-8; MAD, 9766, s.456; MAD, 9731, s.413-410; MAD, 9773, s.272; MAD, 9732, s.6-5; MAD, 9774, s.178,125; MAD, 9776; s.90,88.

Tablo 4. Bektaşî Tekkelerinin Müsadere Edilen Hayvanları.⁹⁴

Hayvanlar/Adet	Tekkeler	Demir Baba (Hazergrad)	Hüseyin Baba (Hazergrad)	Musa Baba (Hazergrad)	Koç Doğan (Hazergrad)	Musa Baba (Yenipazar)	Tay Hızır Ali Baba (Ruşçuk)	Horasani Ali Baba (Ruşçuk)	Ali Koç Baba(Niğbolu)
Koyun					10	110	84		48
Koyun (Sağmal)		194	185						5
Kuzu (Dişi-Erkek)									38
Koç		27	42			6	15		6
Toklu		113	136			25	32		
Keçi (Sağmal)		271	146			195			
Keçi (Cins)						90			
Keçi (Anaç-Erkek)							220		
Oğlak-Teke		190	65			10			
Manda									1
Manda (Koşumluk)		21	1			2			
Manda İneği (Sağmal)		11	4				8	3	
Manda İneği (Kısır)		11	9			2	3	3	
Manda Düşesi-Buzağı		6	3					2	
Manda Boğası-Tosunu							1		
Kara Sığır									8
Kara Sığır İneği (Sağmal)		33	5	3	7		8		
Kara Sığır İneği				4			8	9	4
Kara Sığır Düşesi		18	5			5	4		1
Kara Sığır Tosun-Boğa		44	6	5	3	15	7	4	3
Dana (Dişi-Erkek)									
Buzağı		20			1		8		2
Öküz (Koşumluk)		26	21	4	2	9	12	10	2
Merkep (Dişi-Erkek)		11	2				6		9
Merkep (Topal)									
Ester (Kır-Doru-Koca)									
Kısırak (Kır-Doru-Anaç-Yağız)		42	40	10	3	22	50	8	5
Tay (Dişi-Erkek)		25	23	4	6	7	9	4	5
At (Al-Kır-Doru)		2	1	2					
Katır			1			10			

⁹⁴ Maden, a.g.e, s.409-408.

Hayvanlar/Adet	Tekkeler	Demir Baba (Hazergrad)	Hüseyin Baba (Hazergrad)	Musa Baba (Hazergrad)	Koç Doğan (Hazergrad)	Musa Baba (Yenipazar)	Tay Hızır Ali Baba (Rusçuk)	Horasani Ali Baba (Rusçuk)	Ali Koç Baba(Niğbolu)
Bargir-Yük Bargiri		3	1			1	3		
Malak (Dişi-Erkek)					1				3
Aygır						1	1		
Arı Kovanı		43	14		12		28	45	
Toplam									

Harita 1. Bulgaristan'da Bektaşiliğin yayıldığı bölgeler

B. Resimler

Resim 1. Deliorman'da Demir Baba Türbesi

Resim 2. Zağra-i Cedit kazasındaki Kademli (Kademli) Baba Türbesi

Resim 3. Varna-Balçık arasına Batova'da Hacıoğlu Pazarcığı'nın (şimdi Dobriç) Obroçişte köyünde Akyazılı Sultan Türbesi.

Resim 4. Yenipazar Kozluca'da Musa Baba Türbesi.

Resim 5. Hasköy (Haskova) Tekkeköy'de Otman Baba Türbesi

Resim 6. Niğbolu'da Ali Koç Baba Türbesi

C. Belgeler

Belge 1. Bektaşî Tekkesine İnşa Edilen Cami ve Medrese (Bektaşî tarikatından Hacı Melek'in Şumnu kazasında post-nişin olduğu Hafız Baba Tekkesi'nde inşa olunan cami ve medreseye bir müderris ve bir imam tayini lazım geldiğinden yeterli miktarda gelir tahsis edilmesi (1805).⁹⁵

تاریخ
(1220 م)
بازنامہ

موتلو کرناو ملاو فریادو وچ نعم اتم
طریقہ بنامشہ بہ حاجی ملک داعی باریک شعیفی فضاہت بوست شین اولرینی حافظ بابا تکبیرہ
مجدزا جامع تریف و مدرسه او طریقی و شہدہ و حوض انشای خصوصہ بوزہ اتم ارادہ سہ
شعار اولقیہ نای کرناو مدرسه او طریقی اولون فقر و اہالی فضاہت عقاید
اسلوبی نسیج و تعلیم ایچون بہرہوم جامع مذکورہ تدوین الملک و عقب درسہ و دؤم ایام
شاہانری رعزہ مولت اتوک اوزہ بہرہوم و جزہ مالزیہ ضم ایله مضارکفاہ و لطفہ بقیہ
قیفندہ لایا اولرینی بیانیلہ مناسب مقاطعات و جزہ مالزیہ ضم ایله مضارکفاہ و لطفہ بقیہ
فتنی اشکا اربوب سولی امور خیرہ بہ و جلب قلوب فقاری اظہری موجب اولملاہ استعانتک اسعانی ایله
اولدنیہ بشقہ موسی الہی ربی جلب و زایطاری موجب اولملاہ وچ نعم اتم بازنامہ
طیغنی اغون موسی الہی ربی جلب و زایطاری موجب اولملاہ وچ نعم اتم بازنامہ
بیریلور ایسہ امر و فایزہ موتلو کرناو فریادو وچ نعم اتم بازنامہ
حضرت کتیرہ

Tarihi 1220 (1805).

Benim vezirim münâsib vazîfe ta'yîn idesin

Şevketlû kerâmetlû mehâbetlû kudretlû velî ni'metim efendim padişahım

Tarîkat-ı Bektâşîyeden Hâcî Melek dâ'îlerinin Şumnu kazâsında postnişin olduğu Hâfız Baba tekyesine müceddeden câmi'-i şerîf ve medrese odaları ve çeşme ve havuz inşası husûsuna bundan akdem irâde-i seniyye müte'allık olmakdan nâşî zikr olunan medrese odalarında olan fukarâ ve ahâlî-i kazânın 'akâ'id-i

⁹⁵ BOA, HAT, 12435/223.

Devletlû ve merhametlû sultanım hazretleri sağ olsun

Köstendil sancağında Dubniçe kazasında medfûn Hızır Baba zaviyesi Bektâşî tarikinden olduğu baba ismi şehadet edüb ve zaviyedarı şart-ı vâkif şurûtu üzere ve defter-i hâkanide mukayyed merhum Sultan Bayezid Hân Sultan Selim Han Sultan Süleyman aleyhim rahmetü'l-gufrân hazretlerinin kuyudları üzere tekye-nişinleri Bektaşî fukaralarına meşrut olub ahardan ecnebi dahl etmek icab etmez iken ve kadimde bin yüz otuz beş senesi Bektaşî Derviş Ali'ye dek tekyenişinleri cümle Bektaşî fukaraları olurken yine Dubniçe sakinlerinden kuzât gürûhundan Mustafa Efendi hilaf-ı şart-ı vâkif zaviye-i kadimi medrese kayd ettiriüb ve ber takrib ile üzerine berat edüb zaviyeden Bektaşî dervişlerin ihraç edüb yine oğlu Said Efendi'ye medrese namıyla şart-ı vâkif ve hüküm-i hümayunda defter-i hakanîye muhalif kasr-ı yed edüb bunca zamandan beru zabt-ı tasarruflarıyla zaviye-i mezburu harab etmeleriyle ve mezbur Mustafa Efendi ve oğlu Said Efendi Bektaşî olmadığından hizmetleri olmayub ve üzerlerinde Bektaşî kıyafetleri olmadığından bu dâ'ileri dokuz yaşından beru tarikat-ı aliyyede emekdar-ı derviş olduğumdan ma'adâ Hacı Bektaş Veli ocağında kazan kaynadub halifeleri olduğumdan zaviye-i mezburu şart-ı vâkif üzere kadîmi üzere bu dâ'ilerine tevcih ve yedime berat-ı âlişân ihсан olunub lakin hilaf-ı şart-ı vâkif mutasarrıfı sabık Mustafa ve Said sa'ir yedlerinde baki kalan cihatlarına kana'at etmeyüb kendüleri a'yân-ı vilayet iş erleri olduğundan Köstendil sancağı akarı kadıları yedlerinde takrirleri ve hilaf-ı inhâları üzere arz-ı mahzar edüb yine medrese ettirüb yahud ne takrib ile olursa olsun üzerinden ref' ettirüb zarruri sa'yi ihtimamları olduğun istima'ımız olduğundan bu dâ'ileri defter-i hakaniden şart-ı vâkif-ı meşrutasını kanun-ı defterlerin böyle ihraç eyledim merâhim-i alilerinden Köstendil sancağı paşası ve Köstendil Baltık Cum'a Dubniçe kadıları hilaf-ı yedimde olan kanunu deftere ve berat-ı alişana muhalif Said Efendi'ye arz-ı mahzar vermesinler yedimde olan defter sureti ve berat-ı alişan mucebince şart-ı vâkif üzere yedime cümlesi arz-ı mahzar verilmek üzere Köstendil paşasına ve Köstendil Baltık Dubniçe Cum'a kadılarına hitaben ferman sultanım hazretlerindir

bende-i Şeyh Mustafa.

Belge 3. Rusçuk'ta bulunan Hızır Baba Tekkesi'ne Seyyid Ali'nin evladiyet üzere türbedar tayin edilmesi (27 Eylül 1864).⁹⁷

روسیچقت حضرت بابا فقیر بنان تریه اولدو جانی سلیط سولط پدی علی فتمه و جهمه نکره پدی احمد
انتقال ایدرط اولدی فتمه اولد جهمه نکون تک کندی انتقال لازم کلمه جهمه صغیر بولدی فتمه
غیا بندنه عمیمی صالح علی سز نبیله ایدر بوب اولدی فتمه اولدی برنصر کبیر مخدومی اسماعیل پدی
منقل دیه رک علی سز نبیله فالقصر و جهمه نکون کندی سز عاند بولنسه اولدی بیانیله کندی فتمه
نبیله خصوصی سولط به احمد فتمه استوعرضه مال ایله نیاز واستدوم اولنسه وقیوم بالملاصیح جهمه
نکون تاریخ معلوم ایله علی خلیفه نکون علی سز ایکیسه ممولندنه اوغنی صالح خلیفه نبیله اولنوب الیم
علی سز سفید بولنسه ایله بولمقوله جهمه نکره فتمه مموللارندن مستحقه کبیر اولدی بانفس اولدو صفلا
بولنوبه بالنباه ادی ختمه ایدر بولک اوزن اسعاره محلیه سی اوزرنه نبیله بولدی نکون نفی
اقضندنه بولنوب اولنقا بولمقوله خصوصی نکون حکمه و شفقتی نفی سز تطبیضا مملکنه بولنوب
واعلام انقا اولنقا فتمه ایدر فتمه ختمه صدر الامیر نکون ۱۲۸۱

Rusçuk'da Hızır Baba hazretlerinin türbedarlık ciheti mutasarrıfı büyük pederi Ali fevt ve cihet-i mezkûre pederi Ahmed'e intikal iderek ol dahî fevt olub cihet-i mezkûre terk kendüye intikali لازم gelecek ise de sagîr bulunduğundan gıyabetinden ammisi Salih uhdesine tevcih ettirüb ol dahî fevt olmağla bir nefer kibir mahdumu İsmail pederinden müntakil diyerek uhdesine tevcihine kalkışmış ve cihet-i mezkûre kendüsüne a'id bulunmuş olduğu beyanıyla kendüye tevcihi husûsu Seyyid Ali bin Ahmed tarafından iş bu arzuhâl ile niyaz ve istirhâm olunmuş ve kuyûda bi'l-mürâca'a cihet-i mezkûre tarih ma'lûm ile Ali Halife'nin uhdesinde iken mahlûlünden oğlu Salih Halife'ye tevcih olunub elyevm uhdesinde mukayyed bulunmuş ise de bu makule cihât mutasarrıfları mahlûllerinden müstehak kibir evladı bi'n-nefs ve evlad-ı sagiri bulunur ise bi'n-niyabe eda-yı hizmet ettirilmek üzere iş'ârât-ı mahalliyesi üzerine tevcihi yürütölmek nizâmı iktizasından bulunmuş olmağla bu surette husus-ı mezburun sıhhat ve hakikati nizâmına tatbîkan mahallinden ba-mazbata ve i'lâm inhâ olunmak tevaffuk eder ferman hazret-i men lehü'l-emrindir fi 25 R sene 1281 (27 Eylül 1864).

⁹⁷ BOA, EV.MH, 1/1036.

Varna mutasarrıflığına ve evkâf muhasebeciliğine

Balçık kazâsında münhadim bulunan Sarı Saltık tekyesine merbut arazi kırk beş seneden beri mâliye hazine-i celilesinden zabtla ta'sîr olunmakta olduğu Varna evkâf muhasebeciliği tarafından başka iş'âr olunmuş ve evvel zamandan beri zaviye-i mezkûreye merbut olan hâsılât-ı öşriyyenin hazine-i celile-i mezkûreden zabt olunması mazkûr zâviyenin mevcûd ve ma'mûr olmadığından nâşî idüğü anlaşıl-mış olduğundan zâviye-i mezkûre münhadim olarak elyevm sırf arsa-i hâliye midir ve hâsılât-ı öşriyyesi sene-be-sene ne mikdarı bâliğ olmaktadır buralarının bi't-tah-kik iş'ârı lâzım geleceği vâridât idâresinden bâ-derkenâr ifâde olunarak suret-i hâl mezkûr muhâsebeciliğe dahî yazılmış olmağla muktezasının ifâsı bâbında irâde efendim hazretlerindir fi 22 Rebi'ü'l-evvel sene 291 (9 Mayıs 1874) tarihiyle yazıldı.

